

Paa repræsentantskapsmøte 19. februar 1923 holdt direktør N. Rygg følgende foredrag :

Ved forrige aarsskifte var der enkelte tegn til lysning. Iaar er disse tegn tydeligere i de ledende lande. Der har i aaret været en fremgang; prisene er blit mere stabile, paa forskjellige omraader spores øket produktion og omsætning, og med det større liv er ogsaa industripapirer gaat op. Alt i alt har man ment at kunne betegne stillingen som haabefuld, og indtrykket herav er maaske blit noget forsterket mot den mørke finansielle bakgrund. Men iethvert fald er der saa mange og vigtige spørsmåal inden den mellemfolkelige omsætning uløste, at spaadomme om fremtiden maa ledsages av sterke forbehold.

Saa indtrængende som mulig har Norges Bank tidligere fremholdt, at man i tide maatte ruste sig mot de kommende vanskeligheter. Der maatte bremses med gjældsstiftelsen. Det blev nødvendig at holde igjen, fordi man allerede var kommet for langt ut, og det var at forutse at mange forretninger maatte avvikles. Det gjaldt at gjennomføre dette uten at tapene blev altfor store, likesom mange værdier stod til at redde, om man traf de nødvendige foranstaltninger.

De opgaver som meldte sig, var ikke bare av negativ natur; ti det gjaldt paa

bedste maate at opretholde produktionen, og Norges Bank har for sin del i denne tid grepet støttende ind paa en række omraader, ogsaa saadanne som ellers laa os fjernt. Overalt hvor det gjalt laan til driftskredit, og forutsætningene for økonomisk produktion var tilstede, har Norges Bank i vid utstrækning forstrukket de næringsdrivende med laan eller forsynt deres banker med de fornødne midler, naar disse ikke magtet det selv.

Man maatte rive sig løs fra de tilvante forestillinger om værdier og gjøre sig fortrolig med at der nu maatte regnes med andre og nye maal. Det er farlig at regne med et omslag, og at alt da vil rette sig igjen; ti naar de onde aar er forbi, vil de magre følge efter.

Har nu Norges Bank faat støtte under dette sit arbeide? Herpaa kan svares baade ja og nei. Mange har først sent latt sig overbevise om at de høit opskrudde værdier maatte ned, og alene motstræbende har de erkjendt de lidte tap, hvilke maa gjøres op, førend man kan faa fast grund under føtterne. Imidlertid har de forsømt anledningen til at gardere sine interesser, de daarlige engagementer er blit endnu daarligere, og stillingen blit forværret, fordi de nødvendige skridt ikke blev tat itide. Og heller ikke hvad omkostningene angaar, er den nødvendige reduktion foretat i betimelig tid; selv selskaper som maa søke nødhavn, har et utstyr av gager som ikke hører den nye tid til. Ogsaa i dette stykke har man ligget efter.

Aaret 1922 har bragt en moisommelig oprydning, opgjør med debitorer, akkorder, realisationer, ordninger og refinancieringer av mange slags. I dette arbeide har Norges Bank maattet delta langt utover vanlig maalestok, bl. a. gjennom den kontrol paa saamange punkter, som nu maa øves. Adskillige foretagender som ikke har staat til at redde, har først været forelagt Norges Bank, og det synes at være en utbredt forestilling at Norges Bank har at yde sin tribut til alle mislykkede foranstaltninger i dette land.

Jeg nævnte ovenfor de positive opgaver som melder sig i en tid som denne, og vel den viktigste av disse opgaver har været at yde vore banker den støtte som tidernes ugunst gjorde nødvendig. Bankene er i stor utstrækning samlingspunktet for de økonomiske interesser og bærere av det økonomiske liv i distriktet. Det gjælder provinsbankene, viktige for den økonomiske virksomhet inden sit distrikt; det gjælder i ikke mindre grad de større banker, bare at interessene her er saa meget større og vidt forgrenede, de bedrifter som er avhengige av dem, saa meget talrikere, og det omraade som vilde rammes, saa meget større. En banks sammenbrud er ikke bare tapet av dens kapital, men det er en ulykke forde mange som har sine sparemidler anbragt der og ikke mindst for alle dem som har laan for at holde produktiv virksomhet i gjænge. Her er kjernen i dette rekonstruktionsarbeide. Det er hensynet til den produktive virksomhet, til arbeidslivet, som er det avgjørende. De virksomheter som har livets ret, søkes herigjennem holdt oppe. Det er en økonomisk opgave, og det er tillike en social opgave av rang. Uten disse anstrengelser vilde stillingen ha været saa meget mere trøstesløs. Det er nu lykkedes at holde stillingen i paavente av at de forskjellige næringer og banken selv atter faar fast grund under sig, og det har været en langt mere rationel fremgangsmaate end at foranstalte knald og fald, hvis virkninger etterpaa maatte avbøtes med betydelige ofre. Det har derimot aldrig været vor hensigt at skjule de feil som er begaat, og Norges Bank har ogsaa ment, at der er fuld grund til, i en lov at fastsette de grundsætninger for bankvirksomhet, som burde ha været fulgt, men som saa ofte er blit tilsidesat.

Vi har ikke ydet vor støtte uten at vi mente at der var en kjærne av sundt forretningsliv, som det gjaldt at værne. Vi har utstyrt bankene med virkemidler tilstrækkelige til at arbeide sig fremover. I intet tilfælde har vi gaat med uten at

vi mente at ordningen vilde bære frem. Men dermed er ikke alt gjort. Der stilles ogsaa krav til distriktet. Vi har søkt at finde nye mænd, som fortjener tillid. Der maa foregaa en utrensning. Det som ikke er holdbart maa gjøres op. Der kræves en fast vilje fra alle sider for at kjæmpe banken frem og gjøre det bedste ut av situationen. Vi anerkjender det dygtige arbeide, som der er levert paa saa mange hold.

De beretninger som er git av vore avdelinger rundt omkring i landet gir ikke noget opmuntrende billede av den økonomiske stilling. I det hele er forholdene trykket. Lys og skygge falder ikke like overalt, men arbeidslivet er dog holdt oppe, og der er ogsaa i aaret indtraadt en væsentlig bedring i arbeidsledigheten. Jordbruket er fremdeles det trygge underlag for vor økonomiske bygning, og denne næring vil med seig energi arbeide sig gjennom de vanskeligheter, som følger med de ugunstige driftsvilkaar. Skogbruket har ligget nede, men vil efterhvert arbeide sig op, om man vil lempe sig efter de nye forhold. Industrien har en vanskelig stilling, men viktige grene har tilbakelagt et godt stykke av trængslernes vei. Eksporten har været i stigende. Skipsflaaten blev i aaret sat i drift igjen, men utbyttet har ikke været tilfredsstillende, og utsigterne for den nærmeste fremtid er heller ikke lyse. Fiskerierne, hvori Norges Bank har betydelige interesser, har i større utstrækning end de fleste næringer, evnen til at indrette sig efter de ændrede forhold, men ogsaa dette aar har bragt os bekymringer. Vi har lagt den bedste vilje i arbeidet, ydet støtte saa langt vi har formaadd; men til det hasardiøse ved næringen er der kommet nye usikkerhetsmomenter, som har bragt os stadig nye skuffelser, og som uvilkaarlig tvinger os til større tilbakeholdenhet. Vi kan ikke forsvare at fortsætte i samme omfang under saa uvisse arbeidsvilkaar.

Aaret 1922 har bragt prisnivaet et stykke videre nedover. Lønningene, hvis regulering nedad begyndte altfor sent i vort land, blev i aaret sat ned ikke ubetydelig. Ogsaa 1923 maa bringe en væsentlig reduktion. Uten en saadan blir vort arbeide for økonomisk gjenopbygning frugtesløst. Omkostningerne maa suksessivt lavere ned. Naar man taler om virkningene av fortsat prisfald, maa man ikke glemme at den faste kapital i stor utstrækning er sunket i værdi adskillig lavere end prisnivaet.

Avviklingens virkninger vil først suksessivt kunne spores i Norges Banks regnskaper. Seddelomløpet er reducert, derimot staar Norges Banks utlaan fremdeles meget høit, og det skulde derav synes at man ligger tilbake. Norges Bank omfatter imidlertid det hele land, og de enkelte avdelinger gaar ikke frem i geled. Forholdene er ikke like i alle distrikter, og utviklingen blir derfor bugtet. Ser man nærmere til, er porteføljen ved en række avdelinger gaat betydelig ned. Ved 13 avdelinger er porteføljen fra ultimo januar 1921 til ultimo januar 1923 sunket med over 40 %. Ved en række av de øvrige avdelinger staar man endnu ved det første stadium. Paa den anden side er porteføljen i Bergen og særlig ved Hovedsættet vokset som følge av de stigende krav.

Utviklingen maa ha sit fortsatte forløp som hittil. Der gjør sig gjældende en tilbøielighet til at søke kunstige midler for at lette det uundgaaelige tryk. Men tingene maa nu ha sin gang uten kunstige midler av nogen art.

I de sidste aar har man set at innskudsmidlene gaar sterkt ned i enkelte banker og instituter, mens midlerne paa den anden side ophobes i andre instituter. Nu maa man i det hele være forberedt paa en nedgang i innskudskapitalen, og det faar man søke paa bedste maate at indrette sig efter. Men det maa indrømmes, at den ujevnhet som er opstaat, skaper mange vanskeligheter, fordi det paa den ene side blir for knapt til at møte næringslivets legitime behov, og paa den anden side fristelsen til at anbringe midler til formaal som under de nuværende forhold burde staa i

anden række, blir for stor. Man har ment at kunne komme over disse vanskeligheter ved at skape et institut for utligning, men efter Norges Banks opfatning stikker aarsaken dypere. Norges Bank har arbeidet med dette problem i flere aar. Hvor distrikter i større eller mindre grad er blitt blottet for de nødvendige virkemidler, har Norges Bank maattet træde til og har formaaet dette uten at skape nye kreditmidler, idet fonds som for øieblikket var ledige ved andre avdelinger, har kunnet overføres. Videre har Norges Bank latt gode forretninger som blev tilbudt den, overtages av private banker som ønsket at placere sine midler. At de banker som er avhængige av Norges Banks støtte, gjerne vilde se tilgangen av midler øket for at kunne fortsætte paa tidligere baner, eller i ethvert fald utskyte de uundgaaelige opgjør, er forstaaelig; men likesaa klart er det at Norges Bank ikke kan staa til tjeneste hermed. Overhodet er markedet for veksler nu sterkt begrænset av grunde som hænger sammen med hele den økonomiske situation. Vi har dog i ikke saa liten utstrækning formidlet rediskontering mellem private banker. For sparebankers vedkommende er det dog neppe mulig at komme til synderlige resultater, fordi anbringelserne efter sin natur ikke passer for dem. De største resultater vil opnaaes ved overførsler av engagementer fra bank til bank. De banker hvis virkemidler er blitt formindsket, maa finde sig i at mindske sine forretninger. Det lar sig ikke gjøre at opretholde det tidligere indbyrdes forhold mellem banker; endel av dem maa bli mindre, andre større; men denne proces tar nødvendigvis tid.

Det er naturlig at spørsmålet om en stabilisering av valutaen indtar en bred plads i diskussionen herhjemme og ute. Det sidste aar har bragt en bedring, og variationerne har ikke været saa voldsomme. Denne utvikling kan ikke forceres uten at det vil kunne medføre stor skade. Man maa forsiktig maale pulsslaget i det indlandske omsætningsliv, og foreløbig har bestræbelserne maattet rettes paa at styrke den økonomiske stilling inden landet. Det samme hensyn har medført at man har regulert diskontoen med størst mulig lempe og ført den ned saa langt som forsvarlig. Dertil kommer at en stabilisering kræver en indsats av guldbeholdningen og utnyttelse av kredit i fremmede lande, og man magter ikke at gjøre forgjæves forsøk. Kræfterne maa sættes ind naar øieblikket er inde. Endnu er der saa megen usikkerhet tilstede, at taalmodighet er paakrævet. Det gjælder næringslivets stilling; det gjælder ogsaa de offentlige financer. Ogsaa her er erkjendelsen kommet sent, og vi føler stadig trykket under vort arbeide. Det lar sig derfor ikke gjøre for øieblikket at opstikke nogen sikker plan; men om man foreløbig maa sætte arbeidet ind paa den indre front, modnes derigjennem spørsmålets endelige løsning.

Selv de sterkeste stillede lande har ikke dristet sig til at opta guldspørsmålet til endelig løsning. Foruten de offentlige diskussioner har der ogsaa underhaanden været arbeidet med dette, derunder ogsaa om en samvirken av flere lande; men man har ikke fundet tidspunktet inde.

Paa den internationale konferance i Genua ifjor vaar blev sterkt betonet nødvendigheten av et internasjonalt samarbeide paa dette omraade. Det blev opstillet som maal at istandbringe en konvention mellem saa mange lande som mulig. Konferancen fandt at man maatte bygge paa guldmyntfoten, som bør søkes suksessivt gjennomført, idet landene eftersom den økonomiske gjenopbygning rykker tilstrækkelig frem, etablerer et frit guldmarked. I konventionen skulde de enkelte lande erklære at de sætter sig dette som maal. Hvert land vil saa naar tiden er inde, fastsætte myntenheten, enten efter den gamle paritet, eller efter en ny som ligger nærmere den faktiske kurs. Forutsætningen herfor er at regjeringene dækker sine statsutgifter uten at ta tilflugt til seddelpressen eller til bankkredit. Der opstilles videre regler for en effektiv gjennomførelse av programmet. Til dette øiemed skal der indledes

et varig samarbeide mellem centralbankene i flest mulige land for at træffe de nødvendige foranstaltninger til at underbygge systemet og lette gjennomførelsen, særlig gjennom etablering av fornødne reserver i form av bankkrediter, veksler og andre passende likvide midler. Det blev henstillet til Bank of England at sammenkalde de forskjellige landes centralbanker til et saadant møte ifjor; men det viste sig at tiden endnu ikke var moden til at træffe disse forberedende skridt, og møtet blev skuddt ut.

Alt i alt har aaret bragt os et godt stykke fremad. Der er produksionsgrener hvor der for et aar tilbake saa temmelig broget ut, men hvor forholdene nu ligger bedre tilrette, og tiden har vist at hjelp som vi ydet under noksaa usikre forhold, var paa rette plads. Der er dele av landet, hvor stillingen er særlig tung, og gjennomgaaende er den trykket. Men vi ser dog ogsaa saa mange vidnesbyrd om god vilje til at stride gjennom den haarde tid og om innsats av energi og dygtighet. Og det er først og fremst dette, som gir haab for det fortsatte arbeide.

Jeg gaar dernæst over til at behandle vort regnskap for 1922. Aarets inntægt med fradrag av omkostninger m. v. utgjør kr. 19,688,255.97. Som det var at forutse med den synkende rente, ligger inntægten adskillig lavere end ifjor, da den var omkring 28¹/₄ million kroner. I 3 aar: 1918, 1920 og 1921 har inntægten ligget over 20 millioner. Eftersom avviklingen skrider frem, maa der ventes en yderligere reduktion som en naturlig følge av utviklingen.

Efter repræsentantskapets bestemmelse er overskuddet besluttet anvendt paa følgende maate:

Avskrivninger	kr. 15,455,537.27
Der utbetales som utbytte til aksionærene 9 % „	3,150,000.00
Staten faar	„ 1,076,174.96
Mens resten eller	„ 6,543.74

henlægges til reguleringsfondet.

Alt i alt har vi i de 2 sidste aar avskrevet av aarets inntægt vel 28 millioner kroner. Tilbake blir der staaende paa boers konto vel 22 millioner kroner. Under denne konto posteres alle papirer som ikke er berigtiget inden utgangen av den efter papirets forfald følgende maaned, saaledes at der kan ventes at indgaa betydelige beløp. Der er i aaret ført over paa denne konto betydelige beløp i forbindelse med banker som er indstillet, men hvorpaa suksessivt betydelige avbetalinger kan ventes. Ved siden av boers konto har vi den direkte støtte til banker. Aaret har gjort deltagelse i en række rekonstruksjoner nødvendig; men vi har holdt os for øie, at disse ofre maatte staa i forhold til vore reserver, og delkrederefondet staar opført med 42.7 millioner kroner for at møte de vanskeligheter som melder sig.